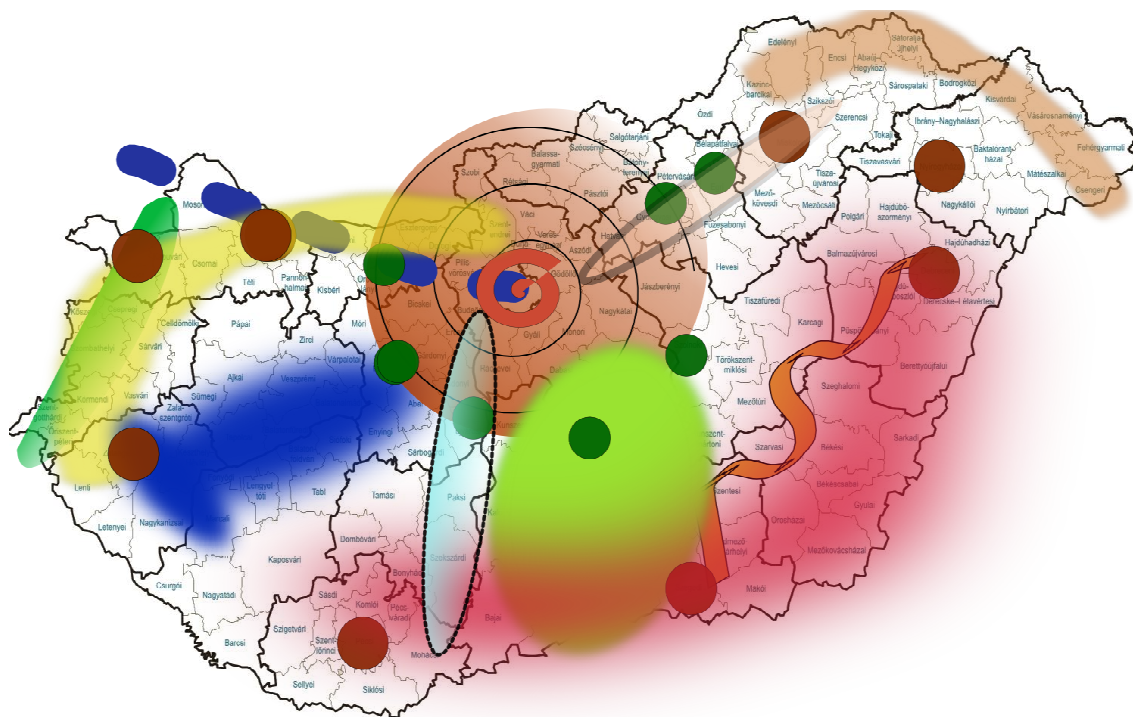

A magyar gazdaság térszerkezeti változásai

Térbeli dimenziók
fejlesztési tengelyek, övezetek

Készítette a Magyar Gazdaságfejlesztési Intézet - *mgfi* -
munkacsoportja

A kutatást vezette és koordinálta:

Matolcsy György

A kutatásban részt vettek:

Csizmadia Norbert
Csordás László

2007. szeptember

Tartalom

Térbeli dimenziók - „geomodellek” Magyarországon	5
Értékréteg-térképek és Magyarország gazdaságának domborzatföldrajza	6
Gazdasági folyamatok térbeli és időbeli jellemzése	9
A jövedelem és az SZJA térbeli megosztottsága	11
Vállalkozói aktivitás Magyarországon.....	12
Egy főre jutó külföldi működőtőke térségenként az országos átlag %-ban.....	13
Tudásbázis térségek – egyetemi központok.....	14
Az autópálya építések térbeli hatásai – az elérhetőség csökkenése.....	16
A munkanélküliség „térbeli pulzálása”	19
Termálvölgyek és termálgyűrűk Magyarországon	20
EU-s támogatások területi megoszlása	21
A hazai kistérségek versenyképessége.....	23
Kompországból Tükörország.....	23
Hazai kistérségek fejlettsége és pozícióváltozásai.....	26
Geomodellek és geodizájnok Magyarországon	29

Térbeli dimenziók - „geomodellek” Magyarországon

Tudatos fejlesztésekhez jövőképekre van szüksége Magyarországnak, az egész Kárpát-medencének, és az ezen belüli tájegységeknek, régióknak, városhálózatoknak. A jövő a múlt értékeinek megismerésével építhető fel, így a gazdasági folyamatok elemzéséhez, adatok összegyűjtésére, feldolgozására és térbeli megjelenítésére van szükség, melyek alapján térbeli csomósodások, fejlődési tengelyek és zónák rajzolódnak ki.

Különös feladatra vállalkoztunk, amikor a kutatás során négy pillanatnyi időfelvételt készítettünk a magyar gazdaság térbeli sajátosságairól, és ezeket egymásra illesztettük, megrajzolva ezzel egy térbeli trendváltozást, amely bemutatja a gazdasági-társadalmi fejlődés alakulásának irányait, folyamatait. A négy időfelvétel 1994-ben, 1998-ban, 2002-ben illetve 2005-ben készült. Külön mutatók alapján vizsgáltuk a vállalkozásokat, a jövedelemviszonyok változását, a népességszám alakulását és a migráció irányait, a lakásépítések számának alakulását, a gyógyszerállók térbeli elhelyezkedését, az infrastrukturális változásokat, a tudásbázis területi elhelyezkedését, az egyes térségek fejlettségét és versenyképességi mutatók mérését 15 mutató alapján.

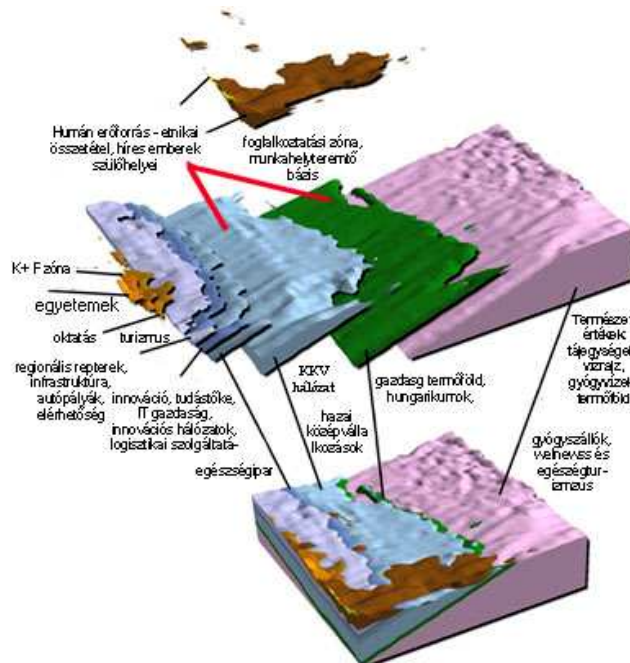
Az így elkészült speciális térképeket tovább elemeztük, amely alapján térszerkezeti összefüggésekre leltünk, s ezek révén különböző fejlődési tengelyek, gyűrűk, zónák, völgyek és fejlődési hátságok rajzolhatók ki Magyarország térképén. Így született meg például „a nyugat-magyarországi modernizációs tengely” Soprontól Szentgotthárdig, vagy a Budapest–Győr–Mosonmagyaróvár tengely „Duna-innovációs zónája”, a „közép-magyarországi csapágyvárosok körgyűrűje”, a „Duna-Tisza közti vállalkozói hátság”, a speciális „termálvölgyek és termálgyűrűk”, a „dél-magyarországi bumeráng”, a „délkeleti sárkány” vagy az „északkeleti fal”.

Budapest, 2007.

Értékréteg-térképek és Magyarország gazdaságának domborzatföldrajza

Hasonlóan a geológiai térképeknél, amelyek az egymásra települt rétegek alapján mutatják be a térség adottságait, speciális térképeket képezhetünk, ahol az egyes rétegek speciális mutatókat jelentenek. Az úgynevezett értékréteg-térképek mutatói rétegei jelen esetben a kis- és középvállalkozási aktivitást, a tudásbázist, az infrastruktúrát, a humán adottságokat, ipari parkokat, a természeti értékeket, a turizmus fejlettségét... jelentik. A vizsgált mutatók figyelembevételével az értékek fontosságának alapján, „érték-hegyek” rajzolódnak ki, azaz olyan speciális adottságokkal rendelkező települések vagy térségek, amelyek a múltban is bizonyították, hogy gazdaságukkal, szellemi központi szerepükkel, kulturális értékeikkel, kereskedelmi jelentőségükkel, geopolitikai helyzetükkel kiemelkedő szerepet töltenek be a hazai településrendszerben. Ha a vizsgált mutatókból képzett értékeket („rétegeket”) egymásra helyezzük, és időben-térben háromdimenziós rendszerben ábrázoljuk, akkor egy egészen „speciális morfológiájú térképet” kapunk, amelyen egyes térségek és települések hegyként emelkednek ki.

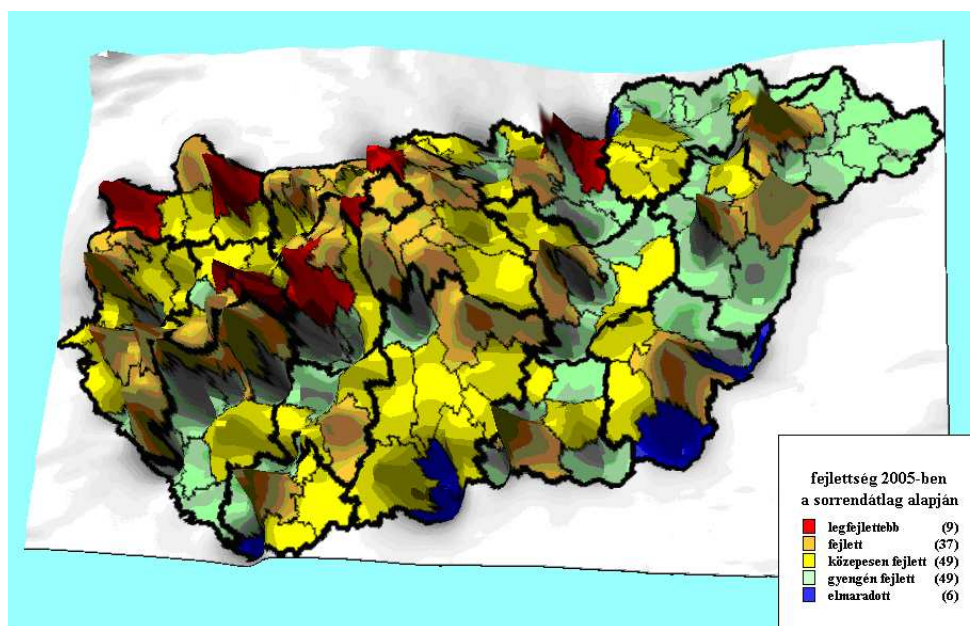
Értékrétegek- térkép ábrázolási lehetősége földtani szelvény alapján

Forrás: saját szerkesztés

Komplex térségi mutatók alapján pedig megrajzolható **Magyarország térségi gazdasági fejlettségének domborzati térképe**, ahol a legfejlettebb térségek mint hegységek, a közepesen fejlett térségek hátságok, dombságok, a gyengén fejlettek pedig síkságként jeleníthetők meg. Eredményként a magyar gazdaság „domborzati” térképét kapjuk egy teljesen új megvilágításban.

A „magyar gazdaság domborzattérképe”

Forrás: Csordás László (2007) számításai és szerkesztése alapján

Ha a fenti térképen a gazdasági folyamatokat összekötjük a természetföldrajzi ábrázolás elemeivel, akkor új megvilágításba kerülnek egyes térségek, városok, tájegységek – ezt hívják asszociatív kartográfának, ami jelen esetben a gazdasági-stratégiai folyamatok természeti a térképek jelkulcsrendszerével való ábrázolási módja.

Ez alapján a térképen is látható a főváros, és a fővárost körülölelő gazdaságilag fejlett térségek „magas fennsíkja”, hozzá kapcsolódva enyhe déli lejtéssel a Duna-Tisza köze térsége. Egyes „kicsúcsosodások”, amelyek a főváros nyugati részétől kapcsolódnak az összefüggő gazdasági magashegységi domborzatot alkotó Észak-Dunántúli területtel végig a Duna mentén a Győr hegycsúccsal, majd folytatódva a nyugati határszélen a Sopron–Szombathely gerinccel, amely Zalaegerszegnél

kapcsolódik a „Balatoni minőségi turisztikai hátsághoz”, és alkot fejlett összefüggő gazdasági domborzati alakzatot különösen a tó keleti részénél (Siófok, Balatonfüred), valamint Székesfehérvár kiemelkedésével.

A speciális térképen az is látható, hogy a fejlett összefüggő magashegységi gazdasági domborzatot alkotó láncok között völgyként ékelődnek be a Közép-Dunántúl elmaradottabb területei. A Dunától keletre pedig az olvasható ki, hogy nem alakultak még ki összefüggő hálózatok, hanem csak egy-egy „pólushegy” – azaz a térségi és regionális központok: Szeged, Békéscsaba, Debrecen, Nyíregyháza, valamint Miskolc és Eger emelkednek ki a „keleti-periferikus gazdasági síkságból”.

Érdekes térbeli tendencia figyelhető meg a Szegedtől északkeletre fekvő térségeknél, amelyek mintegy fejlődési szigetként kezdenek kiemelkedni, így húzódik északkelet felé, Debrecen irányába egy fejlődési sáv. A legelmaradottabb térségek mint „gazdasági árkok” elsősorban a délkeleti és déli határszakaszon találhatóak.

A térképből is látszik, hogy – egyrészt történelmi, másrészt pedig a települések helyzeti energiájából, fekvéséből és a városhálózatok kialakulási feltételeiből következően – másfajta fejlődési irányok rajzolódnak ki a Dunántúlon és Kelet-Magyarországon. Ennek okai nem(csak) a fejlődési különbségekből, hanem magának a településrendszernek a sajátosságaiából is következnek.

Gazdasági folyamatok térbeli és időbeli jellemzése

A Magyar Gazdaságfejlesztési Intézet korábban elkészített tanulmánya részletesen elemzi a gazdaság térbeli folyamatainak változásait a négy adott időpontban. Jelen tanulmányban a térségi jövőképek – fejlődési tengelyek, ellipszisek és gyűrűk alapjaihoz kapcsolódóan a legfontosabb összefüggéseket mutatjuk be és ábrázoljuk. Többek között a népességszám változását és területi alakulását, az új lakások építésének térbeli alakulását, a vállalkozási aktivitás térbeli megoszlását, a jövedelemtermelő képesség alakulását, az SZJA megoszlás változását településenként, a munkanélküliség térbeli terjedését, az elérhetőség javulását, az infrastrukturális viszonyok változását, ehhez kapcsolódva az oktatás, a K+F, az ipari parkok területi elhelyezkedését, a turizmus fejlődését (kiemelve a gyógyszállók térbeli megjelenítését), és az EU-s támogatások térbeli megjelenítését.

Megjelennek a valódi szuburbanizációs zónák...

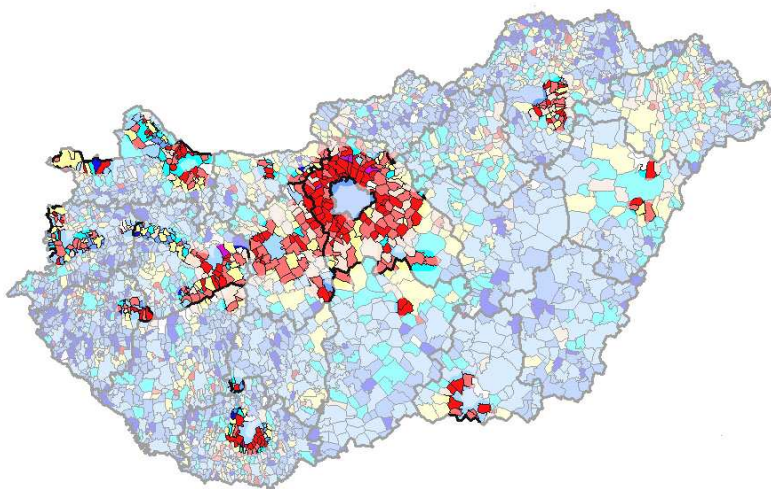
Az állandó népesség száma 15 év alatt országosan 3,3%-kal csökkent, ám ez a változás területileg igen eltérően zajlott le. A **fővárosban** a lakosságszám visszaesésének mértéke 13,7%-os volt, ám **körülötte az agglomerációban egy szuburbanizációs övezet, zóna alakult ki, ahol egyes településeken a népesség száma megduplázódott. Hasonló gyűrű** figyelhető meg **Székesfehérvár**, részben pedig Szeged, **Pécs, Miskolc, Veszprém és Győr** körül is. A szinte teljesen beépült **Balaton-part az elmúlt 15 év nagy nyertese volt**. A fenti városok környéke nemcsak e megyei jogú városokból, hanem a fejletlenebb perifériáról történt elvándorlás következtében is növelni tudta népességét.

E térségek egyben a lakásépítési boom nyertesei is voltak...

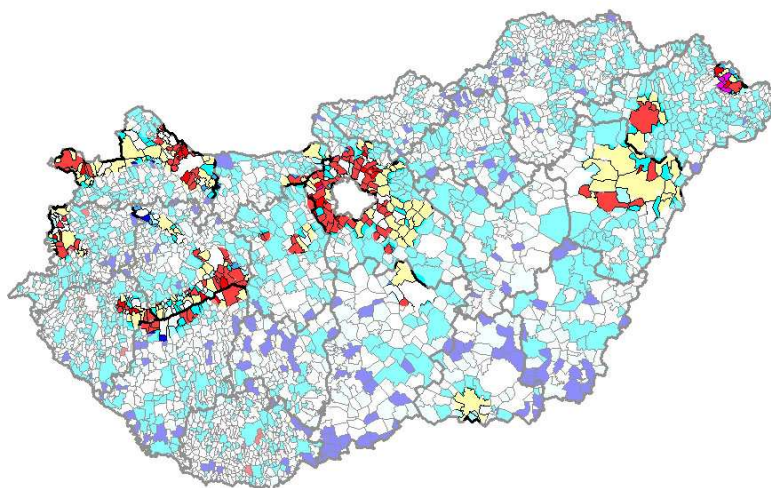
Az elmúlt 6 év **lakásépítési boomjának nyertes városai elsősorban a nagyvárosok (Budapest, Debrecen, Nyíregyháza, Kecskemét, Szeged, Győr, Pécs), valamint a városok körüli szuburbanizációs övezetek voltak**. A lakásépítések térbeli trendjénél a legnagyobb és legtöbb települést számláló a főváros és egyharmad Pest megyét is magába foglaló környéke, ahol 3–5, de akár ennél több új lakás is jut 100 állandó lakosra és jobbra a szuburbanizációhoz kötődik. A másik **frekventált térség a Balaton**, amelynek északkeleti és délnyugati

„végein”, területein jobbra 5–15, míg a „köztes részeken” 3–5 új lakás jut 100 emberre. Igen magas értékkel, bár igen kis területre korlátozódva megjelenik a 2001. évi árvíz sújtotta **Beregi Térség** is, ahol az újjáépítési program keretében 2 helyen 15–25, további öt településen pedig 5–15 új lakás is jut 100 lakosra. Koncentráltan magas értékek jellemzik Nyugat-Dunántúl néhány megyei jogú városát (Győr, Sopron, Szombathely) és tágabb, elsősorban a határ közelében fekvő környezetét. A nagyvárosok mellett az üdülési funkció miatt is jelentős **Velencei-tó** melletti települések ugyancsak profitáltak az elmúlt évek lakásépítéseiből.

A migráció irányai: szuburbanizációs térségek és övezetek Magyarországon – az állandó lakosságszám változása 1990–2005 között

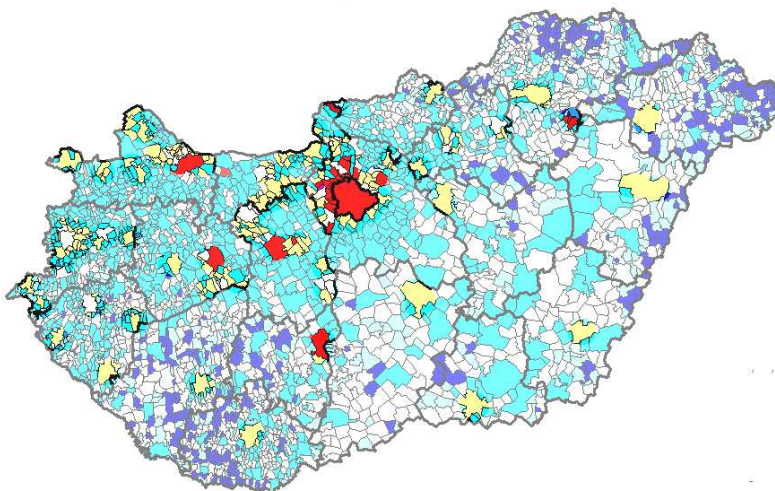
A 2001–2005 között épített lakások aránya a lakásállományban Magyarországon

A jövedelem és az SZJA térbeli megosztottsága

Az egy főre eső összes belföldi jövedelem a rendszerváltás idei 104,6 ezer forintról az ezredfordulóra 351,9 ezer forintra nőtt, míg 2004-ben már 554,1 ezer forintot tett ki. Az országos átlagra nagyon jelentős hatást gyakorol Budapest, amelynek mértékét mindössze 279 település múlja felül, míg közel 1900 helységben ez az érték még a hazai átlag felét sem éri el. ***Területileg a főváros és félholdas karéja alkot összefüggő területet***, innen kerül ki a legnagyobb belföldi jövedelmet felmutató Telki is, amelynek egy főre jutó értéke közel kétszeresét teszi ki a hazai átlagnak. E terület mellett tömegesen, bár szórtan ***Közép- és Nyugat-Dunántúlon fordulnak még elő az átlagnál jobb helyzetű települések. Az Alföldön, Észak-Magyarországon és a Dél-Dunántúlon*** – néhány kivételtől eltekintve – ***szinte csak a megyeszékhelyeken*** (Debrecen, Békéscsaba, Szeged, Kecskemét) ***haladja meg az összes belföldi jövedelem az országos átlagot***. Ezekben a régiókban kiemelkedik egy-egy település (***Záhony, Martfű, Tiszaújváros***), amely néhány korábbi, vagy újabban betelepült ipari kapacitásnak köszönhetően magasabb foglalkoztatottságot biztosít. Külön megemlíthető ***Paks***, ahol a nagy foglalkoztatónak számító Paksi Atomerőműnek, illetve a villamosenergia-iparbeli kiemelt fizetéseknek köszönhetően magasabbak a jövedelmek.

Az 1 főre jutó jövedelem alakulása Magyarországon 2005-ben, településenként

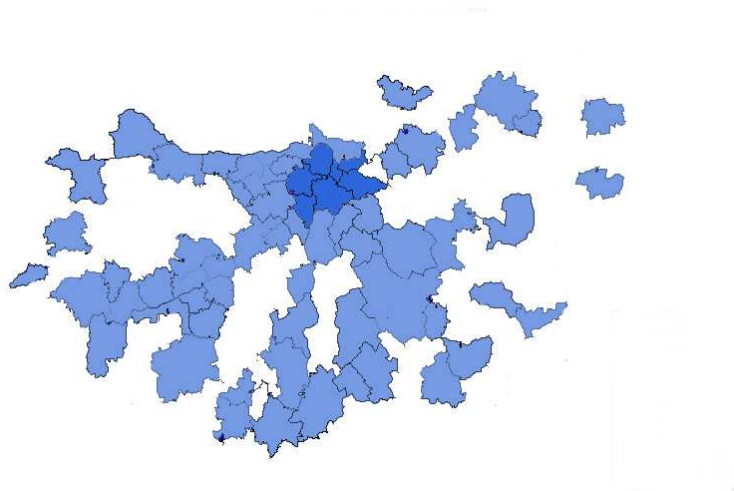
Az egy főre jutó személyi jövedelemadó (SZJA) hasonló területi képet mutat, mint a belföldi jövedelem és az összevont adóalap összege, ám az egyes kategóriákba

sorolt települések száma jelentősen változott. **Területileg a főváros és annak környéke, néhány fejlett ipari központ és a megyeszékhelyek többsége emelkedik ki az országos átlagból.** Emellett két erősebben (**a Duna és az M1-es autópálya mentén az osztrák határig tartó,** valamint a **fővárosi agglomerációból kiinduló és a Balaton délnyugati csücskéig** terjedő szakasz) és egy gyengébben (az **M3-as autópálya mentén**) kirajzolódó sáv érdemel említést.

Vállalkozói aktivitás Magyarországon

Az ezer lakosra számított társas vállalkozások közül **Budapesten legmagasabb** az érték, a főváros az országos átlag több mint háromszorosával emelkedik ki. Kistérségi szinten az országos átlagot 15 kistérség haladja meg. Ezek közel fele a fővároson kívül, annak környezetében található, míg a másik hét kivétel nélkül megyeszékhely. A paletta másik oldalán 77 térség található, amelyben a társas vállalkozások száma a hazai átlag kevesebb, mint egynegyedét, de van ahol csak huszadát éri el. Az alábbi térkép azokat a térségeket jelöli, ahol az ezer lakosra jutó társas vállalkozások száma, a vállalkozói aktivitás magasabb az országos átlag felénél. Érdekes, hogy kirajzolódik a Dunántúli összefüggő aktív vállalkozási zónája, keleten pedig elsősorban a nagyvárosok emelkednek ki, és a Duna-Tisza köze is összefüggő zónát alkot.

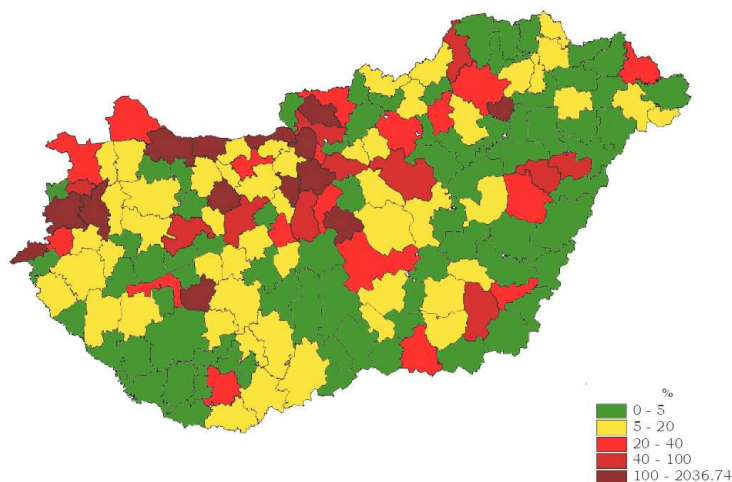
Aktív vállalkozói térségek Magyarországon

Még érdekesebb kép rajzolható meg, ha a **külföldi működőtőke területi elhelyezkedését** vizsgáljuk, ezen is belül azt, hogy az egy lakosra jutó külföldi

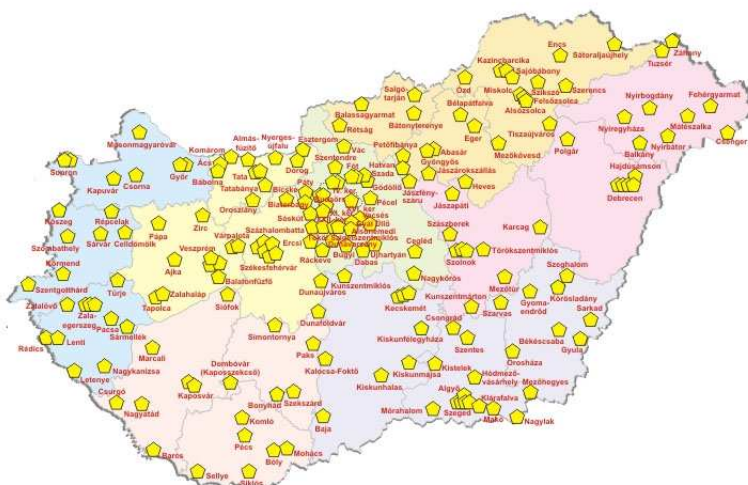
működőtőke hány százaléka az országos átlagnak kistérségenként. Az országos átlagot és annak kétszeres értékét elsősorban a nyugat-magyarországi térségek, az északi Duna-vonal, valamint a főváros környéke érte el. Keleten a Tiszaújvárosi térség emelkedik ki, de az autópályák menti térségeknél is magas az arány. Ezzel szemben délen, a Duna-Tisza közén és a keleti, elsősorban határmenti térségekben az egy főre jutó külföldi működőtőke az országos átlag 5 %-át sem éri el.

Egy főre jutó külföldi működőtőke térségenként az országos átlag %-ban

Az **ipari parkok** fejlődésének a Széchenyi Terv regionális gazdaságfejlesztési programja adott lökést , és elsősorban a térség keleti felében nőtt az újonnan létrejött ipari parkok száma – segítve ezzel a befektetések ösztönzését. Mára az ipari parkok térbeli elhelyezkedése nagyjából kiegyenlített képet mutat, amelyet az alábbi térképen ábrázoltunk.

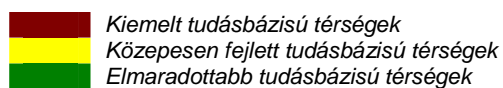
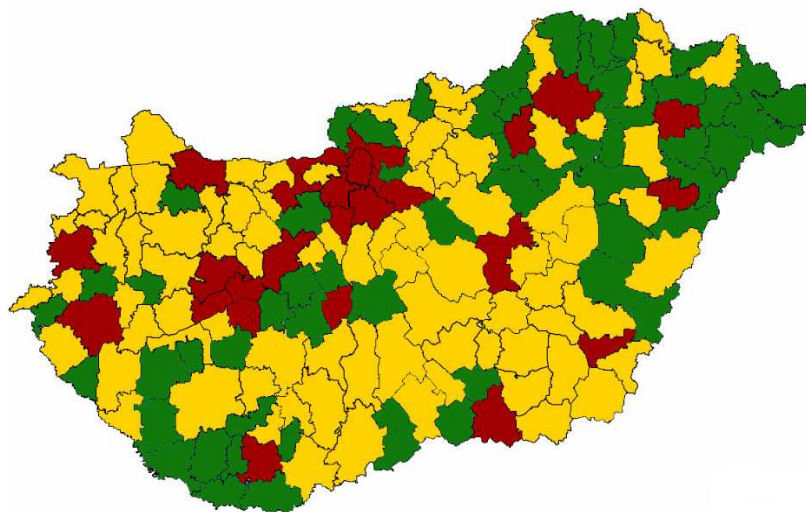
Ipari parkok Magyarországon 2007-ben (Forrás: KTI, GKM)

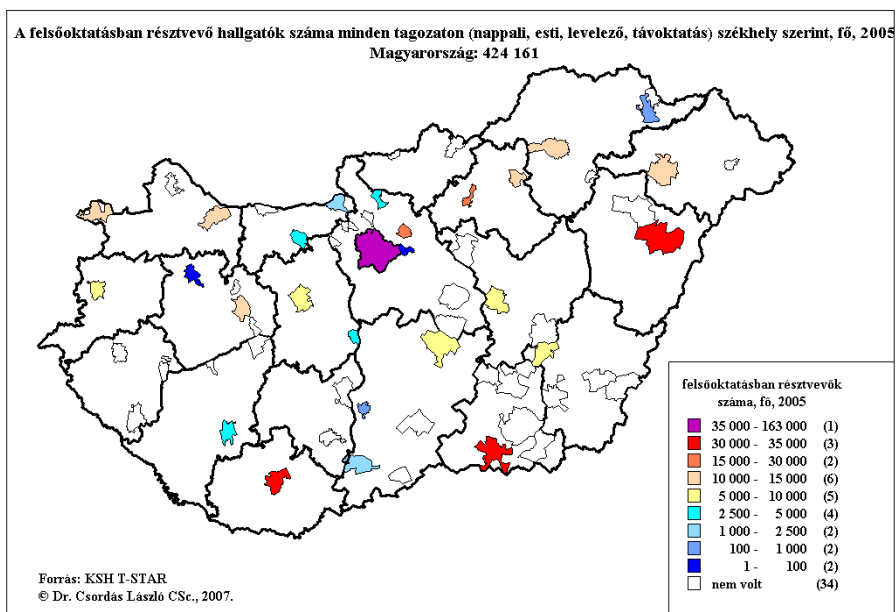
Tudásbázis térségek – egyetemi központok

A felsőoktatásban tanulók száma az elmúlt másfél évtizedben jelentősen emelkedett. A hallgatók száma az 1990. évi 101 ezerről 2005-re 380 ezerre nőtt. **A legtöbb hallgató**, több mint 160 ezer (a székhely és a tagozat szerinti adatokat is figyelembe véve) **Budapestre** jár egyetemre, főiskolára. **A fővárost Pécs, Szeged és Debrecen követi** a sorban (30–35 ezerrel), utánuk **Gyöngyös** és **Gödöllő** következik 16–17 ezer fővel. A nagy, de korábban jobbra csak speciális képzést adó, néhány éve egyetemi várossá váló (pl. **Győr, Keszthely**) vagy régi egyetemi városok (**Miskolc, Veszprém, Sopron**) csak ezek után következnek. A kissé délebbi fekvésű városok (Szombathely, Székesfehérvár, Kecskemét, Szolnok, Szarvas) főiskolákat működtetnek. Érdekes módon **a kihelyezett tagozatok** szerinti települések az iménti településsortól délebbre találhatók: **elsősorban az Alföld és a Dunántúl déli részén helyezkednek el (Békéscsaba, Gyula, Orosháza, Hódmezővásárhely, Mezőtúr, Szolnok, Nagykanizsa, Zalaegerszeg, Szekszárd)**, amelyek nemcsak egyetemek, hanem régióin belül és kívül működő főiskolák tagozatait képezik.

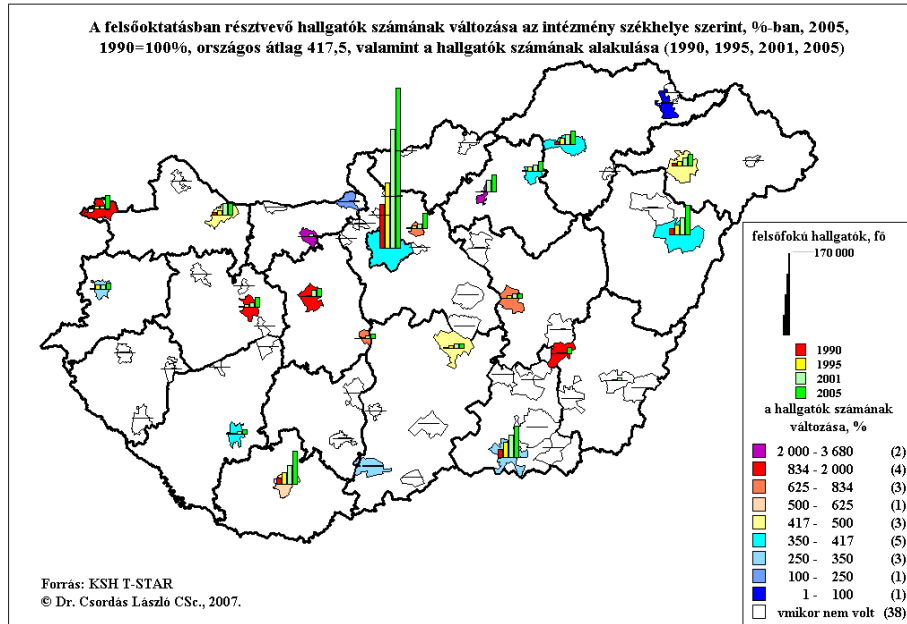
Tudásbázis Magyarországon (Forrás: VÁTI)

A felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma minden tagozaton, székhely szerint 2005-ben, fő

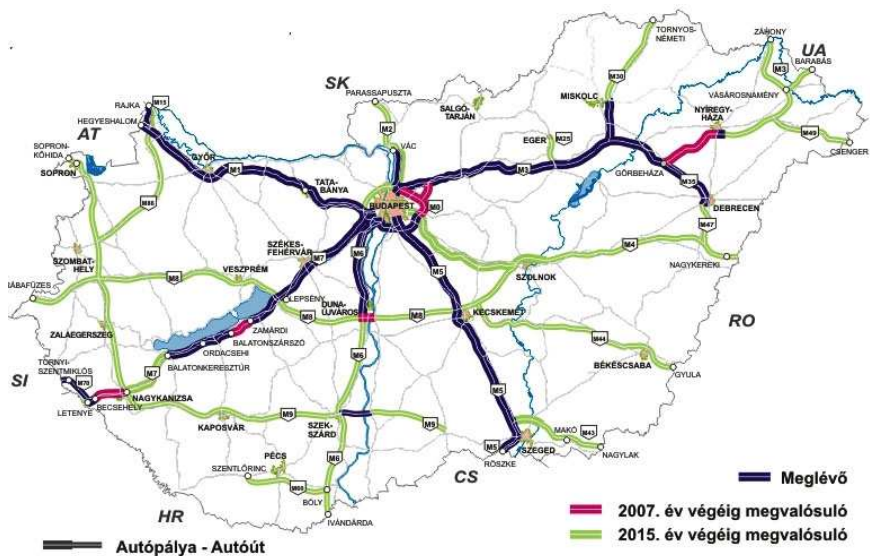
**A felsőoktatásban részt vevő hallgatók számának változása az intézmény székhelye szerint
2005-ben, %**

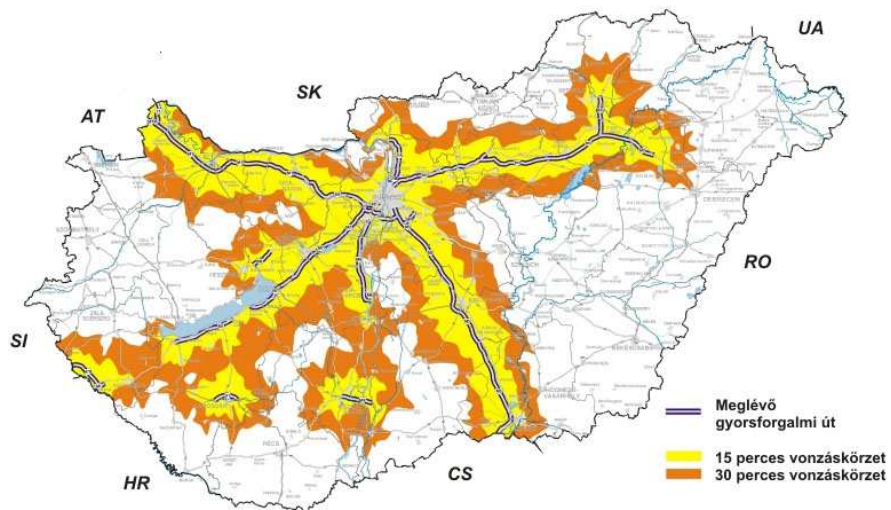
Az autópálya építések térbeli hatásai – az elérhetőség csökkenése

A gazdasági fejlődés egyik legfontosabb kritériuma az autópályák megléte, valamint az elérhetőség szempontjából az infrastruktúra fejlesztése. Az elmúlt évek területi fejlődései elsősorban azokban a térségeket követik, ahova az autópályák elérnek, és ezáltal jobban be tudnak kapcsolódni a gazdasági vérkeringésbe. Az alábbi 3 térkép az elkészült és tervezett autóutakat mutatja be, a gyorsforgalmi autóutak általi 15 és 30 perces elérhetőséget, valamint az elmúlt 15 év alatt a megyeszékhelyek elérhetőségének javulását.

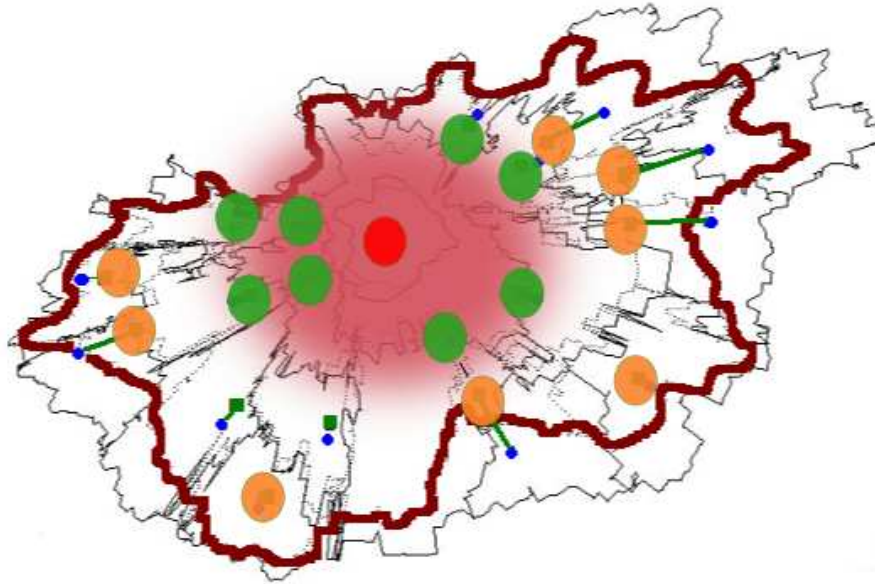
Gyorsforgalmi autóutak Magyarországon

A gyorsforgalmi autóutak elérhetősége 15 és 30 perces távolságban

Magyarország megyeszékhelyeinek távolságcsökkenése Budapesttől 1990-2005 között

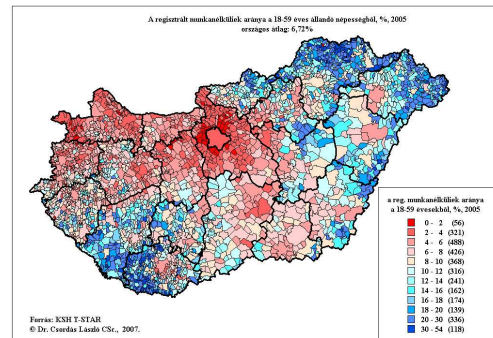
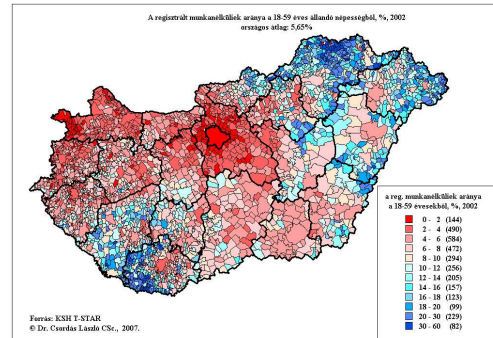
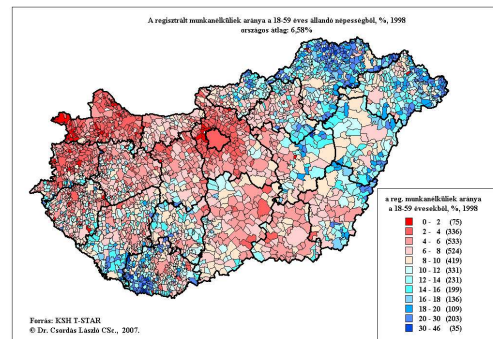
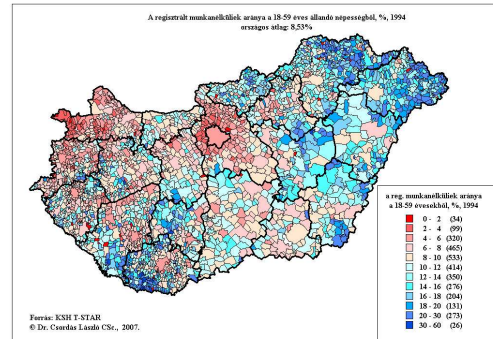
Forrás: Terület Statisztika 2006 / 5. szám – Toroczky Hahn

Az infrastruktúra fejlesztés tekintetében a városok Budapesttől való időtávolságának (azaz, hogy mennyi idő alatt lehet elérni Budapestre, függetlenül a valós, km-ben mért távolságtól) alakulása látványos képet mutat. A fenti ábra 1990-es évhez képest mutatja be, hogy egyes városok mennyivel kerültek közelebb – esetleg távolabb – a fővároshoz az elérhetőséget illetően. A zölddel jelölt városok – „egyfajta csapágyvárosokként”, amelyek 1 órás körgyűrűben helyezkednek el a fővárostól (Kecskemét, Szolnok, Gyöngyös, Győr, Székesfehérvár) – Budapesttől mért elérhetőségi távolsága nem, vagy minimális mértékben változott 1990–2005 között. Jelentősen megnőtt azonban a kétórányi körgyűrűre lévő regionális központok (Szeged, Debrecen, Miskolc, Nyíregyháza) jelentősége. Érdekes továbbá Békéscsaba és Pécs helyzete, ugyanis ezek gyorsforgalmú autópályák hiánya miatt ugyanolyan távolságban maradtak a fővárostól, mint korábban. Ebből a szempontból Pécs jelentősége, tekintettel arra, hogy azon túl, hogy megyeszékhely, a Dél-Dunántúli régió központja, az ország 5. legnagyobb városa kiemelkedő. Különösen érdekes Debrecen, Nyíregyháza és Miskolc egymáshoz való közeledése. Az autópályák építései hatására ugyanis Debrecen egyre jobban közeledik Miskolchoz, sokkal inkább mint Szolnokhoz, vagy épp Szegedhez, egészen speciális térszerkezeti változást idézve elő ezzel.

A munkanélküliség „térbeli pulzálása”

A munkanélküliségi arányok vizsgálatakor a regisztrált munkanélküliek számának 18–59 éves korú állandó népességhez viszonyított arányát mutatják be a térképek az 1994, 1998, 2002, 2005 évekre vonatkozóan, 12 kategóriával. Időben és térben **speciális pulzálást** figyelhetünk meg: amíg 1994–98 között növekszik a munkanélküliség, 1998 és 2002 között csökken, majd 2002 és 2005 között ismét növekszik. A térképen a piros sávval jelölt térségekben a legalacsonyabb a munkanélküliségi ráta, a kékkel jelzett részeken pedig a legmagasabb. **Fokozatos javulás figyelhető meg a fővárosban és környékén**, amelyhez **tartósan tudott** az időben előre haladva **csatlakozni Pest, Győr-Moson-Sopron, Vas, valamint részben Komárom-Esztergom és Fejér megye északi része**. A **paletta másik oldalán** is fokozatosan kristályosodtak ki 2005-ig az e tekintetben legelmaradottabb

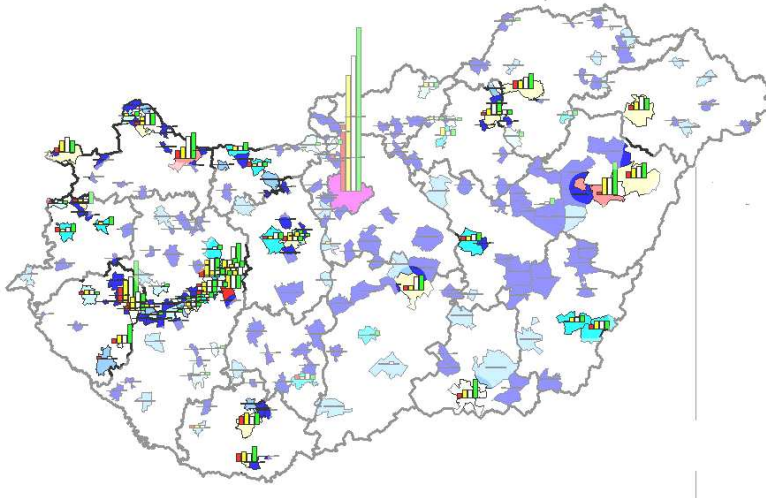
térségek: **Borsod-Abaúj-Zemplén megye (Miskolc és a tőle délre lévő térségek kivételével), Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti, a határhoz közelebb eső része, Észak-Békés és Dél-Bihar határhoz közeli települései, valamint Baranya és Somogy megye az országhatár és a közös megyehatár környékén fekvő helységei**. Belső perifériaként megjelennek még a Tisza-tó környezetében Heves és Jász-Nagykun-Szolnok megyék leghátrányosabb helyzetű térségei is.

Termálvölgyek és termálgyűrűk Magyarországon

A Széchenyi Terv turizmus-fejlesztési programjában 2001-től részben a gyógy- és termálturizmus, majd 2002-től már az ehhez kapcsolódó fogadó-(szállás)kapacitás kiépítése vált fontossá. Ezek a fejlesztések, amelyek 2002-ben indultak, napjainkban „érnek be”. Korábban a Széchenyi Terv keretében készült 10 éves egészségturisztikai fejlesztési program termálgyűrűket rajzolt meg, amelyek nagyjából 2005-re kirajzolódnak a térképen is. Így a gyógyturizmus tekintetében valódi termálvölgyekről és termálgyűrűkről is beszélhetünk – amelyre valódi térségi turisztikai programcsomagok, szolgáltatások, és turisztikai klaszterek épülhetnek.

A szállodák és gyógyszállodák, valamint a látogatók száma településenként

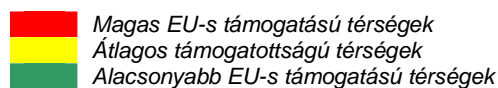
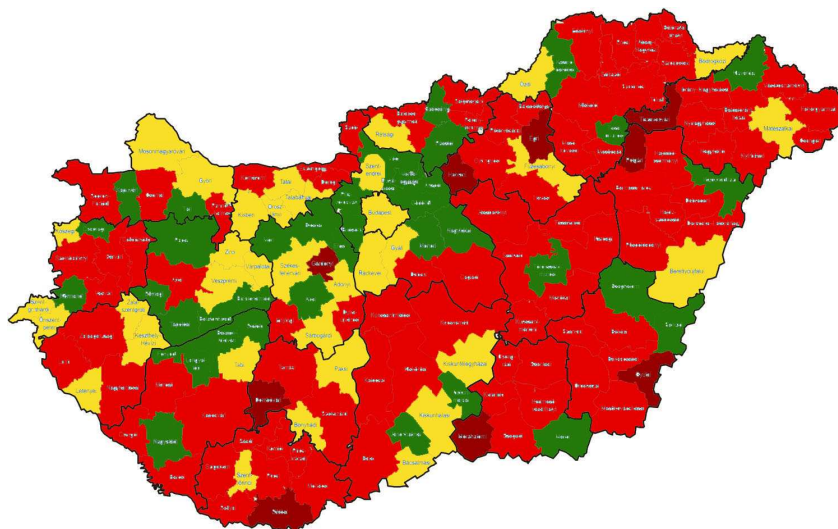

Az elmúlt 15 évben szinte mindegyik kistérség területén dinamikusán nőtt a szállodák száma. A legtöbb szálloda korábban is és jelenleg is a nagyvárosok, a kiemelt gyógyhelyek, valamint a Balaton közelében fekvő településeken volt és van. A nagyobb méretű fejlesztések következtében a főváros után Siófok, majd Hajdúszoboszló és Győr rendelkezik a legtöbb szállodával. A férőhelyek száma a fentebb említett városokon túl a legnagyobb lélekszámú (Debrecen, Szeged, Miskolc, Pécs), valamint a jelentős idegenforgalmi vonzerővel rendelkező megyei jogú városokban (Eger, Kecskemét, Sopron) és néhány Balatonhoz közeli településen (Hévíz, Balatonfüred) emelkedik a legmagasabbra.

EU-s támogatások területi megoszlása

A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében az EU-s társfinanszírozású programokat illetően a 2004–2006 évek közötti időszakban a **legmagasabb fajlagos támogatású kistérségek a Tokaji, Gárdonyi, Dombóvári, Polgári, Gyulai, Mórahalomi, Siklói, Egri, Hatvani és a Tiszavasvári térségek voltak.** A **legalacsonyabb fajlagos támogatású térségek pedig a Nagyatádi, Sümegi, Pásztói, Körmendi, Monori, Nagykátai, Veresegyházi, Tapolcai, Szécsényi és a Kapuvári térségek.** Az EU támogatások nagyságát összevetve az egyes térségek fejlettségével, megkapjuk, hogy melyek azok a térségek, amelyek a fejlettségükhöz képest túltámogatottak, vagy épp alultámogatottak.

Az EU támogatások nagysága kistérségenként

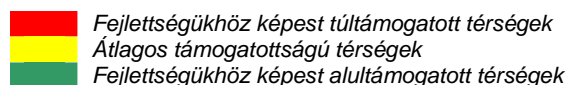
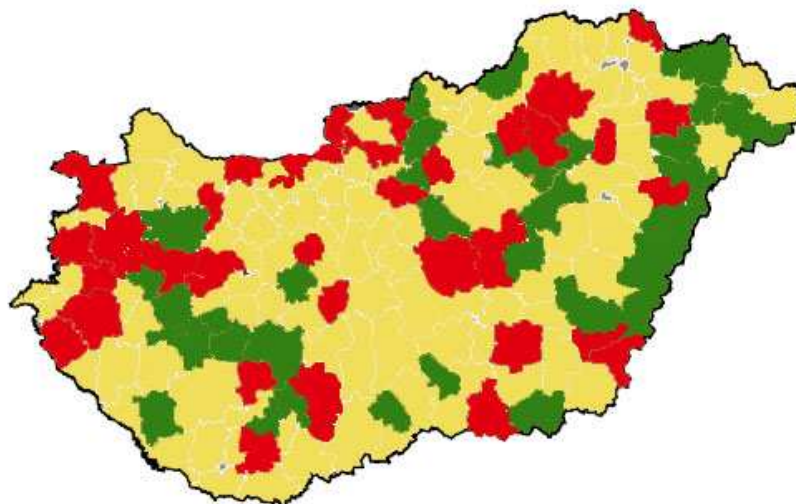

Forrás: Területi Statisztika 2006/5. szám alapján saját szerkesztés

Az NFT 2004–2006 közötti EU-s támogatásban részesült programjai közül **jelentősen túltámogatottnak mondható az Egri, a Gárdonyi, a Pécsi és a Szolnoki** kistérség. További 9 kistérség (a **Békéscsabai, a Celldömölki, a Debreceni, az Esztergomi, a Hatvani, a Sárvári, a Szegedi, a Szekszárdi, a Veszprémi**) mondható túltámogatottnak. Kedvezőnek mondható, hogy a kistérségek túlnyomó többsége (93) az átlagos támogatottságú kategóriába tartozik.

Fejletlenségéhez képest jelentősen alultámogatott a Hajdúhadházi, a Jánoshalmi, a Lengyeltóti és a Sarkadi kistérség. Alultámogatottnak mondható még a Balatonföldvári, a Békési, a Berettyóújfalui, a Bodrogközi, a Kiskunmajsai, a Kiszárdai, a Komlói, a Makói, a Mátészalkai, a Nagyatádi, az Ózdi, a Szécsényi és a Törökszentmiklósi kistérség.

Az Eu támogatások aránya és a fejlettség mértéke – támogatott térségek

Forrás: Területi Statisztika 2006/5. szám alapján saját szerkesztés

A hazai kistérségek versenyképessége

Magyarországon az új gazdasági korszak kihívásai átértékelik a gazdaságfejlesztés területi szintjét. A már betelepült nagyvállalatok termelési bázisának kiszélesítése, a gazdaság két fő szektorának, a multinacionális nagyvállalatoknak és a hazai kis- és középvállalatoknak az összekapcsolása, továbbá az innováció és a hálózatépítés, valamint az információs gazdaság már nem szervezhető meg csupán települési szinten, hanem ehhez már egy magasabb területi szerveződési szint, a kistérség beiktatása szükséges. Vizsgálatunkkor 15 komplex mutató¹ alapján ábrázoltuk a hazai kistérségek fejlettségét, változását négy adott időpontra. A 15 mutatót öt terület alapján vizsgáltuk. Az elemzés során a 15 mutatónál egyenként elfoglalt pozíciók átlagával, minden kistérségre egy komplex fejlettségi pozíciót számoltunk ki.

Kompországból Tükörország

A kistérségek komplex fejlettségének vizsgálatát a Benett-módszer² alapján számoltuk ki, azaz a legfejlettebb térséget vesszük alapul, és ehhez viszonyítjuk a többi térséget..

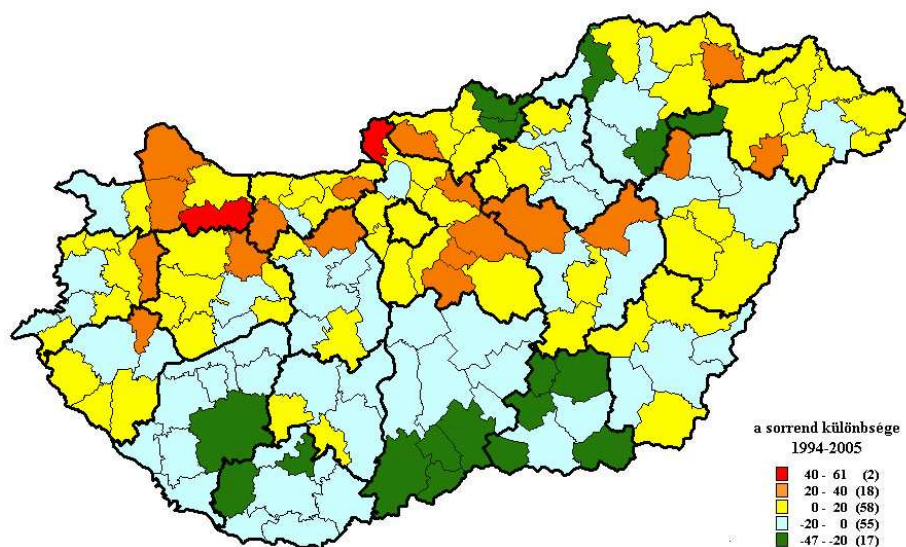
-
- ⇒ ¹ **demográfiai mutatók:** népsűrűség, ezer lakosra jutó vándorlási egyenleg, a 60 évesnél idősebb állandó népesség aránya az össznépeességben, lakásépítések száma
 - ⇒ **vállalkozások:** ezer lakosra jutó regisztrált jogi személyiségű gazdasági szervezetek száma, ezer lakosra jutó egyéni vállalkozások száma, egy főre jutó hozzáadott érték az átlagos statisztikai létszámra vetítve, ezer lakosra jutó kereskedelmi szálláshelyeken töltött vendégéjszakák száma
 - ⇒ **jövedelmi viszonyok:** egy állandó lakosra jutó adóköteles jövedelem, épített új lakások aránya a lakásállományban, ezer lakosra jutó személygépkocsik száma
 - ⇒ **munkanélküliség:** regisztrált munkanélküliek aránya a 18-59 éves népességben, a tartós (180 napon túli) munkanélküliek aránya a munkanélkülieken belül,
 - ⇒ **infrastruktúra:** ezer lakosra jutó telefon főállomások száma, egy kilométer vízvezeték-hálózatra jutó csatornahálózat hossza, a vezetékes gázt fogyasztó háztartások aránya a lakásállományban, ezer lakosra jutó kiskereskedelmi boltok száma.

² A Benett-módszer alapján kiszámított érték megmutatja, hogy az adott kistérség mennyire fejlett. Ehhez az egyes vizsgált fajlagos mutatók legmagasabb értékét 1-nek vesszük, majd ennek arányában kiszámoljuk a többi térség értékét is, azaz mindig a legjobb, legkedvezőbb, legfejlettebb értéket képviselő térség érdemli ki a legmagasabb értéket, azaz 1,0-et, míg a többi ennek arányában kapja meg az adott mutatóra vonatkozó jelzőszámát. Mind a 15 vizsgált fajlagos mutató elvégezve a fenti műveletet, egy összeget képezhetünk, amelynek átlagolásával megkaphatjuk az adott térség adott mutatóhalmazra vonatkozó fejlettségét. Ezt a fejlettséget „relatív” fejlettségnek is nevezhetjük tehát, hiszen az átlagérték kialakításában minden egyes fajlagos

Eredményképp új összefüggésekre leltünk, amelyek egyfajta tengelyeket és tükörképeket eredményeztek.

- Magyarországon **nemcsak egy ÉNY–ÉK-i (fejlett-fejletlen) fejlettségi lejtő figyelhető meg az országban,**
- **Nemcsak a Duna É–D-i tengelyét is átlépő (Balassagyarmat–Békéscsaba) elválasztó vonal alakult ki.**
- A fejlődés dinamikáját, intenzitását tekintve **szemtanúi lehetünk egy jobban fejlődő, vagy a pozícióját jobban tartani képes közepső** (Közép-Magyarország) **és északabbi térségnek** (Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl északi része, Észak-Magyarország déli (Rétság–Tiszaújváros vonali része)
- **és a pozícióját veszítő déli** (dél-alföldi és dél-dunántúli, jórészt a határokhoz közeli) **zónának.**

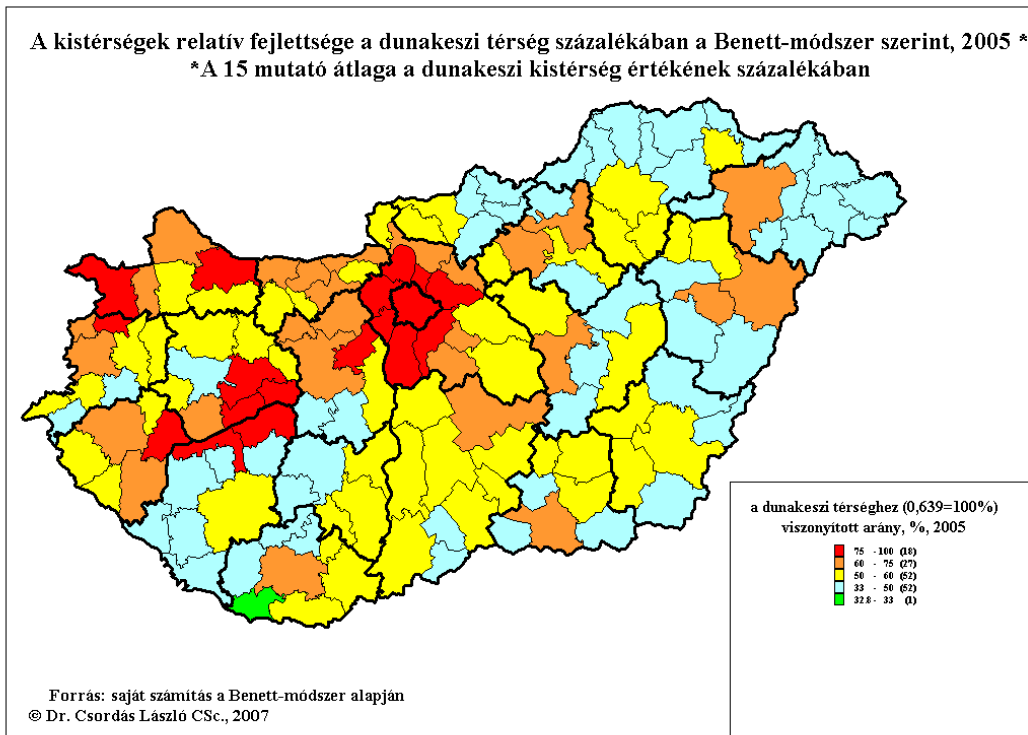
Kistérségek fejlettségi alakulása 1994-2005 között

mutató esetében a legjobb térséghez való viszonyítás után jutunk el. A legmagasabb összeg-értékkel bíró térség a legfejlettebb. A módszer lényege, illetve mássága tehát az, hogy az eltérő adatokból kialakítandó fejlettségi értéket mindig az adott mutató legfejlettebb értékének százalékában kapjuk meg. Az egyes vizsgált mutatók egyenkénti elemzésétől eltekintünk, hiszen az országos átlaghoz viszonyított értékeket már külön térképeken ábráztuk, amelyek a területi különbségeket kiválóan szemléltetik. A végösszeget elosztva a mutatók számával (15) egy ún. átlagos fejlettséget kapunk.

Legfontosabb összefüggések a Benett módszer számításai alapján:

- A **legfejlettebbnek tekinthető kistérségek gyakorlatilag körülölelik a fővárost**, emellett még **tartalmazzák a siófoki és a balatonfüredi** mikrorégiót.
- **Fejlett térségek összefüggő láncolata alakult ki a keszthelyi térségtől a dabasi és a váci térségig**, amelyek kapcsolódnak a legfejlettebb térségekhez.
- **Összefüggő láncolat a szentgotthárdi térségtől a nyugati és a szlovák határ mentén egészen a balassagyarmati, majd onnan délre a kiskunfélegyházi térségig**, amely jórészt fejlett és közepesen fejlett térségekből tevődik össze.
- **A gyengén fejlett térségek több mint 2/3-a a Dunától keletre helyezkedik el**, s Bács-Kiskunt, illetve a másik öt alföldi megyében nyolc, jobbra megyeszékhelyi és ahhoz közeli kistérséget kivéve csak gyengén fejlettnak tekinthető térségeket találunk.
- Érdekes módon **a Balaton, illetve a nyugati és az észak határ közé ugyancsak nyolc kistérség szorul, ám ezek mindegyike gyengén fejlett.**
- Az **elmaradottság jeleit mutató Dél-Dunántúl e tekintetben teljesen az Alföldre hasonlít**, csak a fejlett megyeszékhelyek és környékük „magasodik” a régiós átlag fölé.
- **Kirajzolódik az északi és a déli területek közötti markáns különbség.**
- **A határ mentén fekvő térségek ezen belül is lemaradóbbnak tűnnek, különösen a déli határ mellett.**

Hazai kistérségek fejlettsége és pozícióváltozásai

A legfejlettebb a győri térség, valamint a főváros környékén a dunakeszi, a budaörsi, a szentendrei, a Balaton környezetében a balatonalmádi és a keszthelyi, a közép- és az észak-dunántúli régióban a két-két dinamikus fejlődő megyeszékhely (Székesfehérvár és Veszprém, illetve Szombathely és a már említett Győr mellett Sopron) körül kialakult térség, míg a Dunától keletre egyedül az egri kistérség. **A fejlett kistérségek** közül mintegy húsznak a helyzete kedvezőbbé vált, néhány emiatt került a fejlettek közé (az aszódi, a bicskei, a dabasi és a gyöngyösi) a közepesen fejlettek kategóriájából, ugyanakkor 15 helyzete 1994-ben jobb volt, s közülük a budapesti, a balatonfüredi, a gárdonyi, a siófoki, a fonyódi, a szegedi és a pécsi akkoriban még a legfejlettebbek közé tartozott. **A közepesen fejlettek** közel egyharmada a gyengén fejlettek közül került jobb pozícióba 2005-re, közülük a tétai, a kisbéri, a nagykátai, a szobi helyzete kiemelkedően javult, míg a celldömölki, a sárospataki, illetve a jászberényi és az őriszentpéteri is a kedvezőbb állapot miatt található e csoportban. A kaposvári, a bajai és a miskolci, a kiskunhalasi, az oroszlányi, valamint a dunaújvárosi, a körmenyi és a paksi térség mutatói annyira

leromlottak, hogy ezzel összességében napjainkban csak a közepesen fejlettek közé kerülhettek.

A kistérségek közel egyharmada tartozik a gyengén fejlettek táborához. Az encsi a kisteleki, majd a mórahalmi, a kazincbarcikai és a komlói térségben emelkedett a sorrendátlag, s ezek (a szigetvári, a szentesi és az ajkai térséghez hasonlóan) a közepesen fejlett csoportból csúsztak vissza a gyengén fejlettek közé.

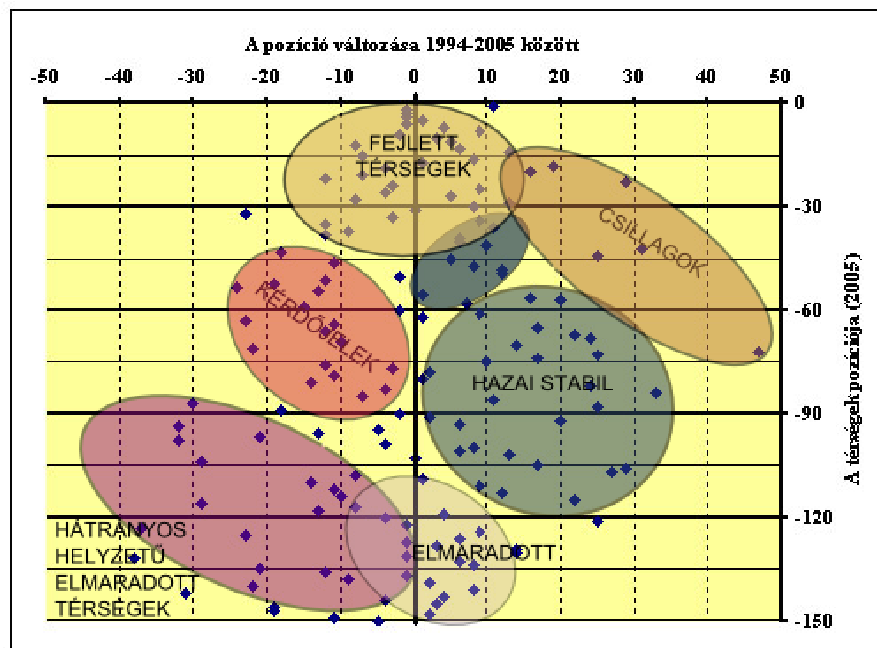
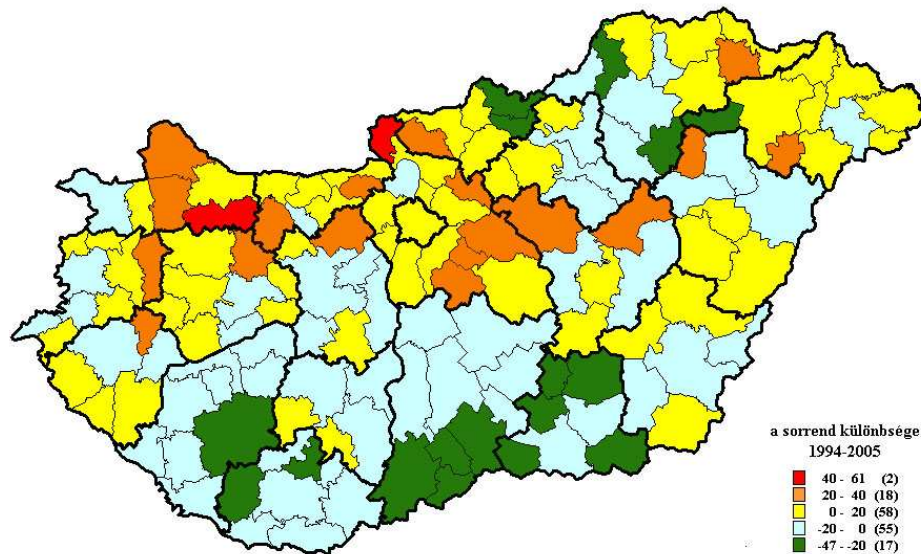
Az elmaradott, 120-nál nagyobb sorrendátlaggal jellemezhető térségek száma csak hat, ám igen érdekes két csoportból tevődik össze. A sarkadi és a mezőkovácsházi térség korábban is elmaradott volt, ám az utóbbi évtizedben kissé javult a sorrendátlag, ám ez sem volt elegendő ahhoz, hogy kitörjenek a legrosszabbak közül. A csoport másik része abból a négy (a sellyei, a jánoshalmi, a bácsalmási és az ózdi) térségből áll, amelyek mindegyike az 1994. évi gyengén fejlettek kategóriából az elmaradottak közé került.

A vizsgálatkor nemcsak a térségek fejlettségét vizsgáltuk, hanem megnéztük, hogy az elmúlt évtizedben a térségek hogyan változtak (növekedett, vagy éppen csökkent az egyes térségek pozíciója). Ezek alapján:

- A leginkább pozíciót növelő térségek közé tartozik **a tétí, a dabasi és az aszódi kistérség, esetükben ez** összességében 31–47 pozíciós előrébberülést eredményezett. Ezt követi a **kisbéri, a bicskei, a nagykatái, a szobi, a pétervásári, a celldömölki, a rétségi, a polgári, a tatai, a sárospataki, a zalaszentgróti, a tiszafüredi**, amelyek pozíciói 10 év alatt 20–30 helyet javultak.
- Vannak olyan térségek is – **a székesfehérvári a balatonalmádi, a szombathelyi, a soproni, a ceglédi, a keszthelyi, a budapesti, a szerencsi, az enyingi, a dombóvári, a tamási, a sásdi, a szolnoki, a karcagi térségek** – ahol a sorrendátlag értékének változása (növekedése, illetve csökkenése) olyan minimális, hogy a rangsorbeli helyezés változásának iránya ezt nem tudta követni.
- **A déli (dél-alföldi és a dél-dunántúli), valamint az északi-magyarországi határsáv melletti fekvés kedvezőtlen hatásait mutatja, hogy a mórahalmi (-38) térség mellett a kisteleki (-37), a salgótarjáni (-32), a kazincbarcikai (-29), a szigetvári (-29), a bajai, a makói és a pécsi (mindhárom -23) pozícióromlása** volt a legjelentősebb. Az ipar fokozatos térvesztésének következtében a

korábban fejlettebbnek tekinthető komlói, bátonyterenyei, kalocsai térségek is 30–32 helyet csúsztak vissza a rangsorban.

A térbeli fejlettségi mátrix változásai: a hazai kistérségek rangsora és pozíció változása 1994–2005 között

Forrás: Csordás László (2007) számítása alapján

Geomodellek és geodizájnok Magyarországon

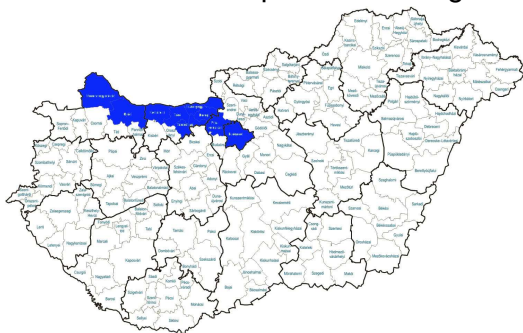
A '80-as évektől kezdve közgazdászok, geográfusok – Brunet, Gorzelak, Heinz Matolcsy, Cséfalvay – a térségek gazdasági fejlettségei alapján érdekes alakzatokat rajzoltak Európa térképére. Így született meg az Unió legfejlettebb térségeit összekötő ún. **kék banán**, a **német púp**, a közép-kelet európai nagyvárosokat egyesítő **kelet-közép-európai bumeráng**, az unió keleti határát képező **keleti fal**, a legdinamikusabban fejlődő régiók új „**európai pacifikus**” övezete, vagy éppen az innovációra és turizmusra építő **mediterrániumi napfény övezet**. Ezeket az elnevezéseket **geomodelleknek**, ábrázolásukat pedig **geodizájn-nak** nevezzük.

A korábban elemzett mutatók pontosan megmutatják a térképek alapján Magyarország fejlődési tengelyeit, csomósodási pontjait, körgyűrűit, fejlesztési ellipsziseit, ami alapján geomodelleket és geodizájnokokat képezhetünk, amelyek a térségi jövőképek alapjai lehetnek. Egyrészt az egyéni mutatók alapján is körvonalazódnak ezen térségek, másfelől a kistérségi komplex mutatók alapján jobban látszódnak, illetve leginkább a komplex mutatók alapján képzett időbeni változás adja meg ezen térségek és városok fejlesztési változásait, kikristályosítva ezzel a fejlődési zónákat.

Soprontól Szentgotthárdig tartó térségeket (Sopron, Kőszeg, Szombathely, Körmend, Szentgotthárd) foglalja magában az ún. **Nyugat-magyarországi modernizációs vonal**, amely egyben a legfejlettebb térségek és városok hálózata, kiemelten magas üzleti szolgáltatások számával, fejlett egészségipari és egészségügyi szolgáltatásokkal, gyógyfürdőkkel. A térséget a külföldi működőtőke magas aránya és az alacsony munkanélküliségi ráta jellemzi, valamint magas az újonnan épített lakások száma is. Az országban a legsűrűbben itt találhatóak a gyógyszállók.

A másik legfejlettebb fejlődési tengely az M1-es autópálya nyomvonala, valamint a Duna mentén a Budapest – Esztergom - Tatabánya – Tata – Komárom - Győr –

Mosonmagyaróvár vonal, az ún. **Duna-menti innovációs tengely**. A

terület a folyamatosan fejlett és dinamikus fejlődő térségeket foglalja magában. Az itt található térségek mind bekapcsolódtak a globális hálózatokba,

magas emellett az egy főre jutó külföldi működőtőke aránya, itt a legmagasabb a K+F szektor aránya, és ezáltal fejlett tudásbázissal rendelkeznek. A térségek fejlettségi vizsgálatánál kirajzolódott Szentgotthárdtól a Dunakanyarig egy összefüggő fejlődési sáv, amely Kapuvárnál a nyugat-magyarországi modernizációs vonalat

összekapcsolja a Duna-menti innovációs tengellyel. Az így létrejött zónát „**Magyarbanán**” fejlesztési övezetnek is nevezhetjük..

A legfejlettebb térségeket összekötő tengely nagy hiányossága és akadálya a Győrt Sopronnal összekötő gyorsforgalmi autópályai hiánya, amely még

szorosabb kapcsolatot jelentene nemcsak a két város, de egyben a két (al)térség között is. Ebben a térségben található a hálózati gazdaság alapjait képező legtöbb klaszter, nemcsak a turizmusban (nyugat-magyarországi termálklaszter), hanem ugyanúgy az autóiparban (Panac) is.

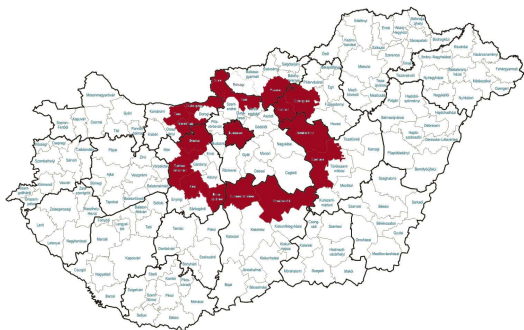

A térségi elemzések is egyértelműen azt bizonyítják, hogy a **Balaton-régió** a jövő Magyarországnak egyik kiemelt térsége lehet. Egyrészt Európában az „okos tavaknak” nevezett térségek, mint például a Bodeni-, a Garda-, vagy a Genfi-tó, nemcsak a rekreáció, a turizmus helyszínei,

hanem egyben minőségi életterek és innovációs térségek is, magas K+F aránnyal.

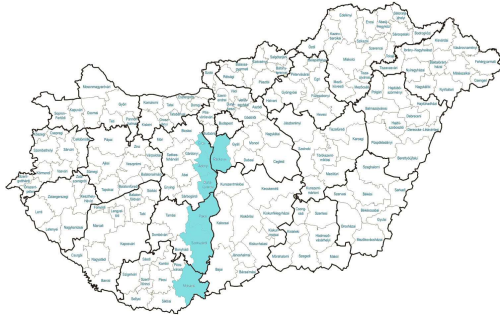
A turizmus mellett az egészségipar (wellness), valamint a hozzá kapcsolódó magas színvonalú szolgáltatások, továbbá tudásbázis (egyetemek), és információs gazdaság megléte jellemzi. Ezek a területek egyben az új európai innovációs térségeket is jelentik, amelyek a vízre és a környezeti adottságokra épülnek. Közép-Európa legnagyobb tava, a Balaton fejlődési tendenciáit megvizsgálva területileg egy összefüggő hálózatot alkot, különösen a tó keleti (Siófok–Balatonfüred) és nyugati oldalán (Tapolca–Keszthely, Hévíz) található gazdasági központokkal. Nyugat felől hozzákapcsolódik még a Zalaegerszeg–Nagykanizsa tengely. Mindezt térképen ábrázolva egy hal formátum rajzolódik ki, az ún. **Balaton-régió („Balatoni hal”)** – **az okos tavak térsége**. A Széchenyi Terv keretében 2001-ben készült Balaton Gazdaságfejlesztési Program pont az egészségturizmusra, a magas színvonalú egészségiparra, innovációra, tudásbázisra és a minőségi élettér pillérekre épített, melyek hosszú távon versenyképessé tehetik Közép-Európa legnagyobb tavát.

Közép-Magyarországon a Budapesttől 1 órára lévő települések: (Győr) – Tatabánya – Esztergom – Dunaújváros – Kecskemét – Szolnok – Jászberény – Gyöngyös (Eger) egy speciális körgyűrűt alkotnak, amelyeket **Közép-magyarországi gyűrűnek – közép-magyarországi csapágyvárosoknak** neveztünk el.

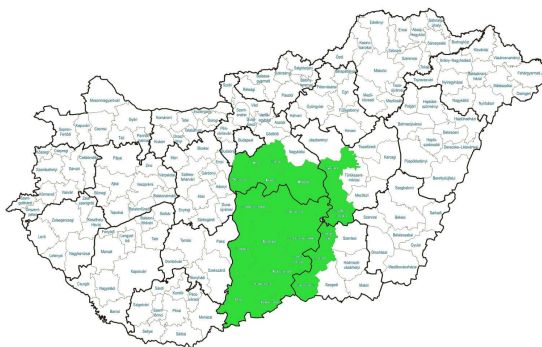
A városok jellemzője, hogy az utóbbi évek dinamikus fejlődő településeiről van szó, amelyek magukban is életképes térségi központokat jelentenek, egyrészt kedvező földrajzi helyzetük, másfelől pedig infrastrukturális feltételek – gyorsforgalmi úthálózat – meglétének köszönhetően. A

városok mint gazdasági központok, kvázi csapágyként működnek, amelyek fő hajtótengelye a főváros. A városok közötti elérhetőség javításával, infrastrukturális fejlesztésekkel, egy dinamikus működő hálózatot alkotnak. A térképen ábrázolva Budapest, mint egy központi tengely mozgatja ezeket a városokat, másfelől pedig a városok önálló csapágyként egybeérve folyamatosan működtetik a térségi növekedési motorokat.

Budapesttől délre két igen érdekes térségi fejlesztési zóna rajzolódik ki a vizsgált mutatók alapján. Egyrészt a Dunántúlon a Duna mentén, másfelől pedig a Duna-Tisza közén. Míg a Dunántúl Duna menti részénél a korábbi nehézipari és vegyipari központok, valamint a külföldi működő-tőke megléte

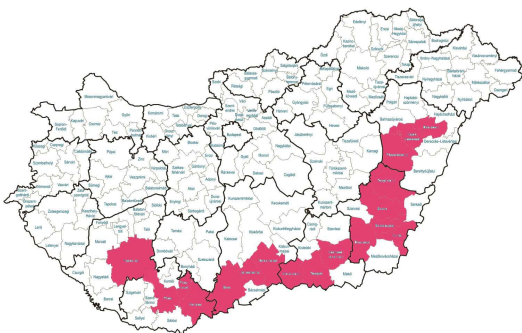
segítette a települések fejlődését, addig a Duna-Tisza közén teljesen hiányzott a külföldi működő-tőke, és a fejlettséget a hazai családi kis- és középvállalkozó réteg teremte meg. A fővárostól délre lévő Dunántúli városok hálózatát – a **Budapest–Dunaújváros–Paks–Mohács tengelyt, a „Déli Duna csáp”**-nak neveztük el. A csáp északi városai bekapcsolódtak a globális hálózatokba (Dunaújváros–Paks), azonban Szekszárdtól délre ez a folyamat megszakad. Dunaújvárostól délre jelenleg még hiányoznak a gyorsforgalmi autópályák, ami tovább nehezíti a városok közötti gazdasági fejlődést. Mégis, a térségi mutatók –különösen a jövedelmi és az SZJA mutatók – alapján egy összefüggő tengelyt rajzol ki. Mindez persze azt is jelentheti, hogy az azonos térségi mutatókkal rendelkező, egymással szomszédos területek összekapcsolása esetleg hibás is lehet, hiszen előfordulhat, hogy a gazdasági-társadalmi együttműködés fejletlen, más a térségi hovatartozás, az azonos vagy közel azonos mutatók pedig eltérő okokra vezethetők vissza. Éppen ezért mindig meg kell vizsgálnunk a kistérségek közötti kapcsolatokat is. A

Budapesttől délre található másik érdekes térség a **Duna-Tisza közti vállalkozói hátság – Kert-Magyarország**

térsége. Budapest–Cegléd tengelytől délre a Duna és a Tisza köze nemcsak természetföldrajzilag mutat egységes képet, de gazdaságilag is az ország egyik legizgalmasabb térsége. Egyrészt a közép-magyarországi és közép-és nyugat-dunántúli régiókhöz képest alacsony a külföldi működő-tőke betelepülése, nincsenek fejlett ipari parkjaik, mégis itt a legmagasabb a vállalkozói aktivitás, és az egyik legjobban működő vállalkozói hálózat alakult ki az Alföldön. Az elmúlt éveknek köszönhetően Kecskemét – „a puszták metropolisza” a térség központja, jelentős

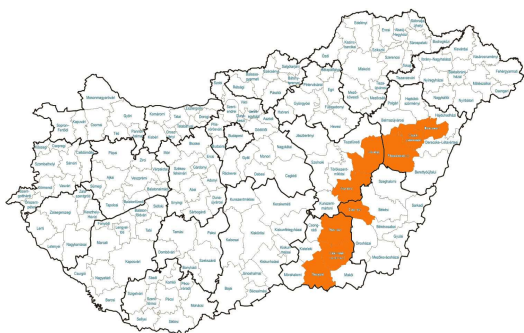
fejlődésen ment át. A Duna-Tisza köze térségét további alzónákra bonthatjuk, mind speciális természeti és gazdasági karakterrel. A középső Kalocsa–Kecskemét tengely, az északi térség, amely a Budapesti agglomeráció része, a déli, bácskai terület, valamint a keleti Tisza vonal városai – Szeged és Szolnok. A terület egyik jövőbeni kihívása a fenntarthatóság. Az elmúlt években sajnos a terület degradációjának (dezertifikációjának) lehettünk tanúi. Ez a vállalkozói aktivitás jelentős visszaszorulását eredményezheti, ugyanis az itteni vállalkozások nagy része (agrár-vállalkozások, falusi-tanyasi turizmus) szoros kapcsolatban van a mindenkori földrajzi (természetföldrajzi) adottságokkal. A terület számos települése saját értékeikre építve jelentős sikereket ért el. A térség arra példa, hogy egy kistérség a betelepülő nagy multinacionális vállalatok nélkül – csak a helyi kis- és középvállalkozásokra támaszkodva – is életképes és sikeres lehet, továbbá hogy a helyi erőforrások mozgósítására a családi vállalkozások a legalkalmasabbak. Ők rendelkeznek az áthagyományozott tudással, a piacon is érvényesíthető kézműves hagyományokkal, a hungarikumok mögött álló termelői kultúrával, valamint a gazdasághoz nélkülözhetetlen bizalommal – azaz a jövő számára egy „Kert-Magyarország” megalkotásával és életképes működtetésével. Meg kell jegyeznünk persze, hogy az egy kistérségen vagy településen belüli fejlettségi-vagyoni különbségek nagyon nagyok, a fejlődés egyenlőtlen, sok a leszakadó térségi rész, és jelentős a térségi elvándorlás. Egy, a térség természeti és társadalmi-gazdasági állapotát stabilizáló, átfogó „hátság-program nélkül” az elmúlt években elért eredmények is veszélybe kerülhetnek.

Dél- és Kelet-Magyarországon a mutatók alapján két speciális fejlődési zóna rajzolódik ki. A kistérségek fejlettségét és pozícióváltozását tekintve a dél-magyarországi régió volt az elmúlt évtized legnagyobb vesztese. Nem voltak nagy befektetések, nem készültek el a gyorsforgalmi úthálózatok, és a városok közötti közlekedési lehetőség – különösen Szeged és Pécs között – katasztrofális. Mégis kialakulófélben van egy **déli tengely** – különösen a déli-autópálya megépülésével, amelyet erős városok és regionális

központok jellemeznék. Egyrészt dél felől: a Kaposvár és Pécs tengely összekapcsolódásával Baján keresztül Szeged, Békéscsaba Debrecen irányon át egy speciális ún. **Dél-magyarországi bumeráng**, amelynek regionális centrumai (Pécs, Szeged, Debrecen) különösen a tudásbázissal, az egyetemek meglétével, kutatási központjaikkal és kulturális gazdasági fejlődésükkel erős térségi kohéziót eredményezhetnek.

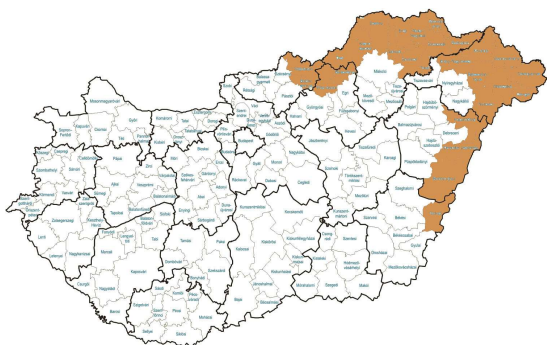
Az elmúlt években kialakult egy egészen érdekes terület, egy összefüggő zóna, amely a Szeged–Hódmezővásárhely–Orosháza–Szarvas–Mezőtúr–Karcag–Hajdúszoboszló–Debrecen–(Nyíregyháza) tengelyt foglalja magában, és amely alakja után a **délkeleti sárkány fejlődési zóna** nevet kapta. Erős kis- és

középvállalkozói aktivitás jellemzi, a központokban megtalálhatóak a felsőoktatási központok, vagy kihelyezett tagozataik, csakúgy mint az alföldi termálgyűrű városai is. Az ország kitörési pontjaira építkezve – „*minden ami egészség, minden ami ember, és minden*

ami szolgáltatás – logisztikai tevékenység” adott, csak épp az infrastrukturális adottságok hiányosak a térség hosszú távú fejlődéséhez.

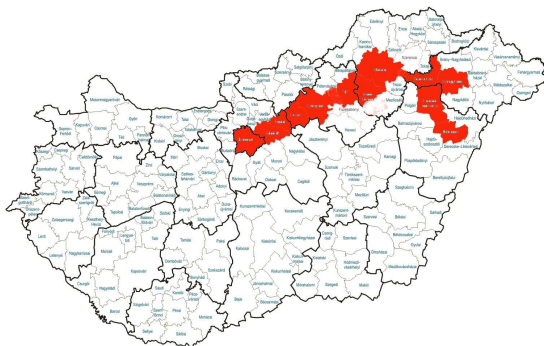
Akárcsak az Alföld többi részén, különösen a határmenti területeken, ahol főként elmaradott és gyengén fejlett térségeket találunk, különösen az észak-magyarországi és észak-alföldi régiókban. A salgótarjáni kistérségtől kezdve az északi, majd keleti határvidéken folyamatosan összefüggő zóna alakul ki, amely korábban az Unió keleti határa volt, és célzott támogatáspolitikával és a logisztikai szolgáltatások fejlesztésével nagy lehetősége van egy speciális térség vagy zóna kiépítéséhez. Ez

a térség az „**Északkelet magyarországi fal**”-ként jelenhet meg a térségi jövőképek alakjaként. Az Északkelet Magyarországi faltól délre lévő vonal, elsősorban az M3-as gyorsforgalmi úthálózat megépülésével a térség felzárkóztatását segítette elő. Elsősorban az

egri és miskolci térségek fejlődését, másfelől pedig egy speciális Debrecen–

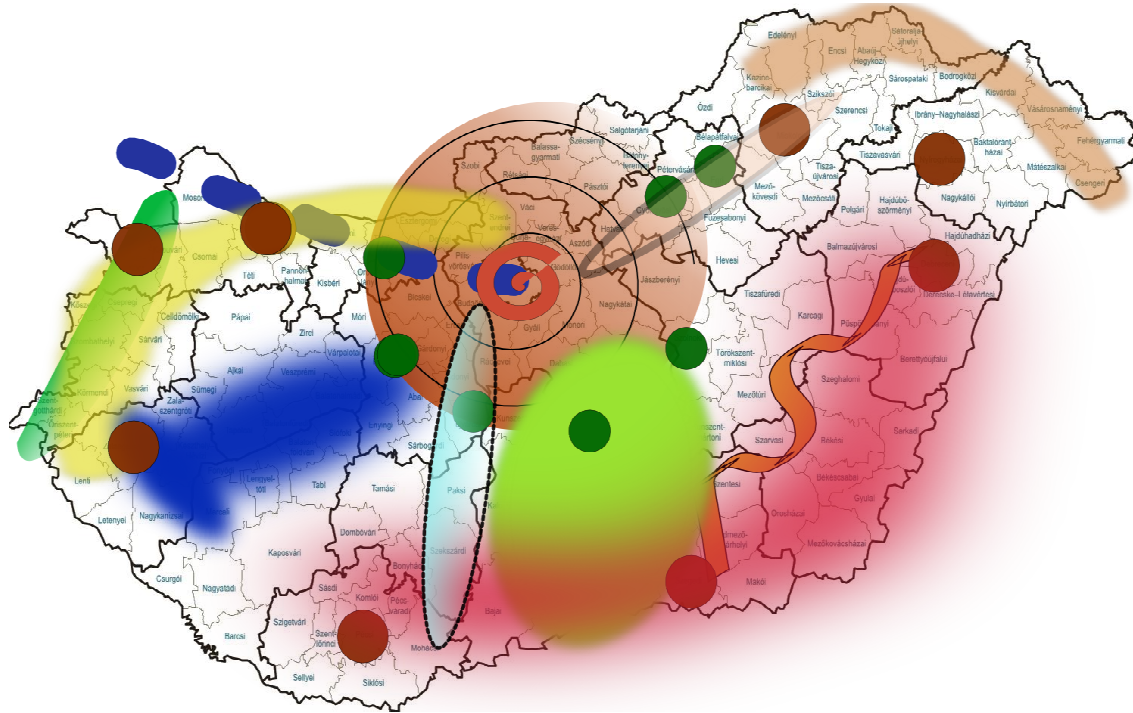
Nyíregyháza tengely kialakulását, és e tengely összekapcsolást az „**Északkelet-magyarországi innovációs tengellyel**”. A fejlődési tengelynek különösen akkor lesz nagyobb jelentősége, ha elkészül a fővárost elkerülő gyorsforgalmú gyűrű, így a külföldi működő-tőke is gyorsabban juthat el a keleti térségbe. Az ipari parkok,

logisztikai központok fejlesztésével, a tudásbázisra épülve a térség az innovációvezérelt gazdasági fejlődés egyik kiemelkedő térségévé válhat, különösen kedvező geopolitikai adottságait kihasználva.

Magyarország fejlődési tengelyeit, körgyűrűit, csapágyvárosait, regionális központjait, fejlesztési zónáit, bumerángjait a térségi jövőképek lehatárolásának alapjait, egy térképen megrajzolva az ábrán látható összesített térszerkezeti ábrázolást - geodizájnt kapjuk. A feltüntetett egységek természetesen változó kohéziós értékekkel bírnak, s bár felvázoltunk bizonyos fejlődési trendeket, az ábra egy pillanatnyi állapotot tükröz, amely a célzott támogatások és a spontán gazdasági-társadalmi folyamatok alapján több irányba is változhat.

MAGYARORSZÁG TÉRSZERKEZETI ÖSSZEFÜGGÉSEI FEJLŐDÉSI TENGELYEI – GEOMODELLJEI

- Nyugat-magyarországi modernizációs vonal**
- Duna-menti innovációs tengely**
- „Magyar banán” fejlesztési övezet**
- Balaton-régió (Balatoni hal) – az okos tavak térsége**
- Közép-magyarországi gyűrű –csapágyvárosok**
- Déli Duna csáp**
- Duna-Tisza közti vállalkozói hátság – Kert-Magyarország**
- Dél-magyarországi bumeráng**
- Dél-keleti sárkány fejlődési zóna**
- Észak-kelet-magyarországi fal**
- Észak-kelet-magyarországi innovációs tengellyel**